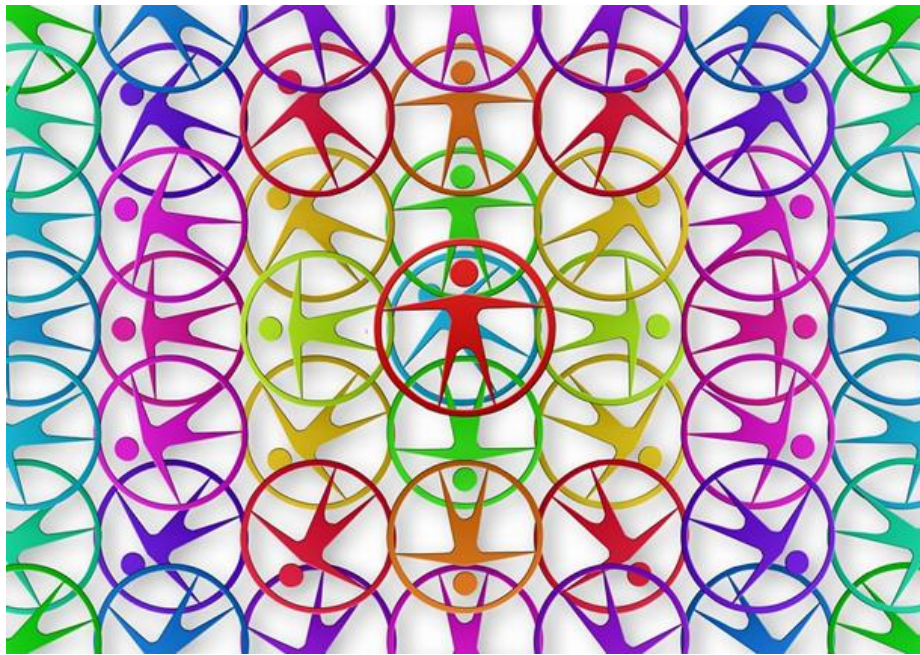

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

[OBJ]

Joensuun yhteiskoulun lukio
27.10.2023

Polkuja tulevaisuuteen ei löydetä, vaan ne tehdään - John Schaar

Sisällys

1. Taustaa	1
1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun	2
1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä	2
2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetuksessa	3
2.1 Tasa-arvon edistäminen lukio-opetuksessa	3
2.1.1 Sukupuolitietoisuus opetuksessa	3
2.1.2 Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali	3
2.2 Kaikki syrjintä on kiellettyä.....	4
3. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy	4
3.1 Puhutaan	4
3.2 Puututaan	5
4. Tavoitteet, vastuuhenkilöt, aikataulu	5
5. Yksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	6

1. Taustaa

Lukio-opetuksen opetussuunnitelman perusteet on annettu 2019. Niissä sukupuolten tasa-arvon edistämiseen on sitouduttu monin tavoin. Tasa-arvolain täydennys 30.12.2014 toi lukiolain piirissä oleville kouluille koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteen.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa on edistettävä kaikessa kasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa. Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Kaikkien näiden

koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä.

1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun

Suomi on monin tavoin sitoutunut edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Tähän velvoittavat perustuslakimme ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Tasa-arvotyöllä edistämme sitä, että kaikkien ihmisten osaaminen tulee ihmisten itsensä ja yhteiskunnan käyttöön.

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 §

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 6 c §

Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa.

1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetuksessa

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella.

Epätasa-arvoinen kohtelu ja syrjintä voivat olla tahallista tai tahatonta. Ne voivat olla suunnitelmallista ja harkittua tai ne voivat johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytännöt ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

2.1 Tasa-arvon edistäminen lukio-opetuksessa

Lukion opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2019 ohjaavat edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 on sitouduttu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen monesta näkökulmasta:

- Lukio-opetus kannustaa yhdenvertaisesti kaikkia, riippumatta sukupuolesta
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat lukio-opetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.
- Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta omalla tavallaan.
- Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja muun yhdenvertaisuuden parantamiseen.

2.1.1 Sukupuolitietoisuus opetuksessa

Opettajien on hyvä tiedostaa stereotyyppiset sukupuolikäsitykset, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä, miten oppilas kohdataan yksilönä. Sukupuolitietoisuus on hyvän opetuksen tunnuspiirre. Sukupuolitietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Sukupuolitietoisessa opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolitietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa. Joensuun yhteiskoulun lukiossa on luovuttu sukupuoliin perustuvasta opetuksesta.

2.1.2 Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali

Lukio-opetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat tasa-arvoa edistävien oppimateriaalien valintaan. Lukioissa oppimateriaalien tulee tukea tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai etnisiä vähemmistöjä on vähän esillä oppimateriaaleissa muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällöin vähemmistöt jäävät ulkopuoliksi, ”toisiksi”, eivätkä rakennu olennaiseksi osaksi ihmiskuvan moninaisuutta. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

2.1.3 Sukupuolitietoinen ohjaus

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä - tietoisesti tai tiedostamattaan - opiskelijoita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Sukupuolitietoisuuden ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan

toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Sukupuolitietoisessa ohjauksessa opiskelijoita tuetaan ja rohkaistaan - joskus myös haastetaan - luokka- ja ryhmämuotoisen ohjauksen menetelmin tarkastelemaan työelämää, elinkeinorakennetta sekä ammattialoja monipuolisesti ja kriittisesti. Sukupuoli ei saa ollaa missään tapauksessa este mihinkään jatko-opintoihin tai opinnoissa lukioaikana.

2.2 Kaikki syrjintä on kiellettyä

Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöihin kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)

Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

2.2 1 Mitä on syrjintä?

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohtelemisen eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta. Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää. Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy

Joensuun seudulla lukio-opetuksessa edistetään tasa-arvoa ja ehkäistään syrjintää. Opiskelijoita tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolensa tai sosiaalisen asemansa perusteella.

3.1 Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide on puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti.

Lukioiden käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

3.2 Puututaan

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on puuttua eriarvoiseen kohteluun.

Erytystä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

- Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, joka on luonteeltaan seksuaalista. Tällaisella käytöksellä loukataan tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.
- Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.
- On suositeltavaa, että koululla on selkeä sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista häirintää koskeva ohjeistus. Ohjeistuksessa tulee ilmetä, mitä sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä on, mitä häirinnän kohteeksi joutunut voi tehdä, kenen puoleen hän voi kääntyä ja miten koulun henkilökunnan tulee tilanteessa toimia.
- Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle tai esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro toiselle opettajalle tai toiselle esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.
- Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulu- tai työtovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

4. Tavoitteet, vastuuhenkilöt, aikataulu

Lukio määrittelee ja kirjaa toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt. Näihin toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvotilanteen kartoitus eri menetelmillä, tasa-arvon edistäminen eri oppiaineissa, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän viettäminen tai tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimisprojektin toteuttaminen.

Yksiköt määrittelevät oman toimintakulttuurinsa kuvaamisen yhteydessä kuinka oppilaat ja vanhemmat osallistuvat vuosittaiseen suunnitteluun, yhteisten tavoitteiden asetteluun ja tasa-arvotyöhön yleensä.

Tärkeintä on saada esiin oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten tasa-arvo toteutuu omassa yksikössä. Hyviä menetelmiä ovat keskustelut, kyselyt ja kirjoitelmat, arkitilanteiden videointi, draama ja pelit sekä sarjakuvien piirtäminen ja valokuvaus. Tasa-arvotilanteesta voidaan saada tietoa omaa yksikköä koskevista selvityksistä, tilastoista ja seurannoista, mikäli tiedot on koottu ja eritelty sukupuolen mukaan. Oppilaiden kanssa voidaan toteuttaa harjoitus, jonka avulla kartoitetaan, miten yksikön tiloja käytetään ja koetaanko tilat turvallisina. Opetustilannetta taas on mahdollista kartoittaa siten, että tarkastellaan kenen sallitaan luokkahuoneessa puhua ja millä äänenvoimakkuudella. Tasa-arvotyössä voidaan myös käyttää videointia eli nauhoittaa arkisia tilanteita ja analysoida niitä sukupuolten tasa-arvon kannalta.

Lukiossa oppilaille tehtiin kysely, jossa seurataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista oppilaitoksessa. Kysely tehdään vähintään kerran kolmessa vuodessa. Kysely tehtiin Joensuun yhteiskoulun lukiossa lokakuussa 2023.

5. Yksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

1. Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysely tehtiin lokakuussa 2023 kaikille luokka-asteille
- Opiskelijahuoltoryhmä analysoi 2023 kyselyn tulokset sekä niitä esitellään ryhmänohjauksissa myös opiskelijoille. Samaan aikaan tuli myös kouluterveyskyselyn tulokset. Seuranta on jatkuvaa.
- Puhumme oppitunneilla erilaisista tasa-arvokäsityksistä ja yhdenvertaisuusasioista
- keskustelut opiskelijakunnan ja henkilökunnan kanssa mm. opiskelijahuoltoryhmässä

2. Arviointi ja seuranta

- arviointia ja seurantaa tekee yhteisöllinen opiskelijahuoltoryhmä vuosittain, missä on myös opiskelijoiden edustus.

Tasa-arvotyöskentely yksikössä

Lähde: Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

Materiaalit:

Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvoty_o_on_taitolaji.pdf

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Oppia kaikille- Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille

<http://yhdenvertaisuus-fi->

bin.directo.fi/@Bin/55ab0bcbe03cc6aba05b156a7a6ed449/1476943596/application/pdf/303294/Oppia_kaikille.pdf

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK)

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa (Maailman terveysjärjestö WHO)

https://www.thl.fi/documents/10531/100056/WHO_Seksuaalikasvatuksen.pdf

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa (OPH:n rahoittama hanke 2012 –2014)

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2014/03/Tasa-arvoisen-kasvattajan-muistilista.pdf>